

DADES CATALOGRÀFIQUES

Autoria	Fàbrica "La Amistad"
Lloc de producció	Cartagena
Lloc de procedència	Cartagena
Títol/nom objecte	Font
Data	Ca. 1870-1880
Mesures	27,7 x 35,2 cm
Materials/tècnica	Pisa estampada
N.º Inventari	CE1/11656
Ubicació al museu	Segona planta / Sala de l'historicisme / Vitrina LIII

DESCRIPCIÓ

La producció industrialitzada i seriada de pisa fou la major innovació del segle XIX a l'àmbit de la ceràmica. Les fàbriques buscaven produir peces de qualitat i de gran consum reduint al mateix temps el cost de producció. Això fou possible gràcies a la mecanització del procés de fabricació, emprant motlles per a l'obtenció de les formes i decorant les peces mitjançant la tècnica de l'estampació.

L'estampat o impressió sobre pisa va començar a emprar-se a mitjanies del segle XVIII a Anglaterra. El procediment fou probablement inventat per John Brooks o John Sadler i practicat per primera vegada a la fàbrica d'esmalts de Battersea el 1753. La Real Fàbrica d'Alcora fou pionera a Espanya en la producció de pisa estampada, seguida per la fàbrica de la Moncloa. Al llarg del segle XIX, es fundaren a Espanya distintes fàbriques dedicades a la producció de pisa fina blanca o estampada, entre d'altres "La Amistad" de Cartagena el 1842.

La decoració es feia per estampació que consistia en gravar una planxa de coure o estany que es banyava a continuació amb òxids metàl·lics sense fundent però diluït amb un cos gras per a facilitar la seua aplicació sobre la planxa. Seguidament s'imprimia la planxa sobre un paper semblant al paper de seda i

immediatament, s'aplicava sobre la peça. Una vegada feta aquesta operació, s'envernissava la peça i es coïa per segona vegada.

La decoració d'aquesta font de forma vuitavada procedeix d'un gravat de José Severini a partir d'una il·lustració d'Alfredo Perea per a l'obra *La Biblia de las mujeres* d'Abdón de Paz, publicada a Madrid el 1867.

RELECTURA

Tema relacionat

Educació i gènere

Relectura

El tema més freqüent a la producció de "La Amistad" fou el cinegètic i taurí, seguit dels assumptes de gènere amb tints romàntics, els temes florals i els motius figuratius: xinesos, pastorals...Junt a aquests temes principals, existien també d'altres sèries de gravats de menor importància que servien per a emmarcar les escenes principals (orles) o decorar l'exterior dels recipients alts (vinyetes).

Les planxes per a estampar els motius estaven a càrrec dels operaris de "La Amistad". Triaven els motius d'un ampli repertori d'èpoques i temàtiques molt variades, cosa que explica els anacronismes de les decoracions. Els decoradors de "La Amistad" copiaven fidelment a les planxes les figures tretes d'escenes impreses a revistes, com per exemple *La Ilustración Ibérica*. Sovint canviaven el fons per altre de la seua invenció, com ocorre a les peces que presentem: el fons de vegetació del dibuix original d'Alfredo Perea ha estat substituït per un paisatge lacustre amb embarcacions, edificis i muntanyes al fons. Les mateixes figures podien fins i tot emprar-se per a escenes distintes a peces diferents. No hi havia tampoc cap unitat temàtica o narrativa al conjunt de la vaixella.

Contràriament a la majoria d'imatges de dones vehiculades per la pisa estampada cartagenera, aquesta imatge mostra tres dones dedicades a una activitat intel·lectual. L'obra de Paz inclou un pròleg de Manuel del Palacio i està estructurada en vuit llibres, a més del "*Libro de las sentencias*" compendi de cites de personatges famosos sobre les dones.

L'obra pretén ser una defensa de la dona, dels seus drets i de la seua emancipació i una condemna d'aquells que la menyspreen i no la valoren amb la seua justa mesura, intentant desfer els prejudis masculins.

De fet, la segona làmina que il·lustra la publicació és un gravat de París a partir d'un dibuix de Perea (*Fig. 8*), que representa una dona vestida a la romana amb túnica i mantell, recolzada sobre una estela on s'ha gravat "Declaración de los derechos de la mujer", en al·lusió a la "Declaració dels drets de l'home i del ciutadà" de 1789, a la que de fet es fa referència al capítol 1 del llibre V. Aquesta il·lustració ens remet igualment a la resposta que donà Olympe de Gouges el 1791 amb la seua "Declaració dels drets de la dona i de la ciutadana". Es tracta d'un dels primers documents històrics que proposa l'emancipació femenina pel que fa a la igualtat de drets i equiparació jurídica i legal de les dones. La Revolució Francesa suposà un avanç en matèria de drets humans però no contemplà necessàriament la igualtat de gènere. L'*Informe sobre instrucció pública* de Talleyrand presentat a l'Assemblea Nacional el 1791 afirmava que les dones sols podien rebre una educació de caràcter domèstic. El 1791, i com a reacció a aquest informe, Mary Wollstonecraft publicà *A vindication of the rights of women: with structures on political and moral subjects* on remarcava la importància del dret de l'educació per a les dones amb les mateixes condicions que els homes. Denuncia igualment la doble moral i exigeix que s'apliquen els mateixos criteris per ambdós sexes pel que fa a la virtut.

Tornant a l'obra d'Abdón de Paz, publicada més de 70 anys després que les obres de De Gouges i Wollstonecraft, aquesta enuncia tant els deures com els drets de les dones. Els deu deures recullen les qualitats que devia tenir una dona, segons la construcció de la imatge i la identitat femenines a aquella època; ser fidel, ser laboriosa, no ser coqueta ni vanitosa, ser discreta, pietosa però no beata, estar instruïda sempre en funció de les necessitats de la societat i la família, però mai per ella mateixa.

El darrer llibre, amb el títol *El ideal de la mujer*, el dedica Abdón de Paz als drets de la dona, que són cinc i fan referència a la seua instrucció, a la necessitat d'una ocupació lucrativa, al treball a branques dominades per l'home, a l'elecció del cònjuge per al matrimoni i a la igualtat civil dins el mateix.

L'obra aborda dos temes controvertits aleshores; l'educació i l'emancipació femenines. Al segle XIX s'establia una diferència entre la instrucció i l'educació, dialèctica que es corresponia amb altres dos parells d'opòsits: home-dona i públic-privat. Mentre que la instrucció es referia a l'intel·lecte, l'educació de les dones es reduïa a una preparació per a la vida i al que la societat (els homes) esperava d'elles. Està estretament lligada al concepte de dona i de feminitat de l'època que atribuïa una sèrie de trets "naturals" i consubstancials de l'ésser femení: la sensibilitat, l'honestedat, la modèstia, l'afabilitat, la dolçor i el decòrum. L'educació devia preservar i potenciar aquests dots "naturals" de les dones. L'autor reclama per a les dones una "instrucció moral i religiosa d'allò més convenient a la resta de branques del saber", així com l'exercici d'un ofici "especialment a la medicina i al comerç". En d'altres termes, reclama per a les dones un lloc a aquells àmbits educatius i laborals tradicionalment reservats als homes.

La idea de l'emancipació femenina comença a cobrar força a la segona meitat del segle XIX, trobant detractors tant entre els homes com entre les dones. Les idees emancipadores estaven vinculades a àmbits que es reduïen a la vida afectiva i familiar, l'educació o el treball, però en cap cas al de la política, terreny totalment vetat a les dones. Abdón de Paz declara "*Yo desearía, yo quisiera que la mujer se emancipase de la ignorancia por medio de la ilustración, de la servidumbre por medio del derecho, de la miseria por medio de un oficio*" (Paz, 1867: 657). Així mateixa, l'autor fa un elogi de la condició de la dona a Estats Units que posa com a referent per a la resta de països on encara no ha arribat "la nova idea".

La dona gaudeix allí de llibertat, autonomia, drets i personalitat jurídica pròpia. Amb tot, l'obra d'Abdón de Paz s'inscriu dins una perspectiva essencialista dels gèneres, definits per un conjunt de trets "naturals" intrínsecs i invariables. La dona és per naturalesa sentimental, maternal, misteriosa. L'autor no escapa tampoc de l'androcentrisme: la dona és estudiada, analitzada, jutjada, però sempre per l'home. Si la dona és objecte digne d'estudi; per què no ho seria l'home?

GARRIDO, E. (Ed.) (1997): *Historia de las mujeres en España*, Madrid, Síntesis.

GÓMEZ-FERRER MORANT G. (2011): *Historia de las mujeres en España: siglos XIX y XX*, Madrid, Arco Libros.

JORGE ARAGONESES, M. (1961): *Lozas del siglo XIX: Artes industriales cartageneras*, Cartagena, Tipografía La Moderna.

PAZ, A. de (1867): *La Biblia de las mujeres*, Madrid, Miguel Guijarro.

RABATÉ, C. (2007): *¿Eva o María? Ser mujer en la época isabelina (1833-1868)*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.